

До разової спеціалізованої вченої
ради у Національній академії
внутрішніх справ
03035, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

ВІДГУК

офіційного опонента – кандидата юридичних наук, доцента Калініченка Олександра Федосійовича на дисертацію Черевко Марини Олександрівни на тему: «Конституційне право людини на таємницю листування, телефонні розмови, телеграфну та іншу кореспонденцію та його забезпечення в Україні», подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08-Право, за спеціальністю 081-Право

Актуальність теми дисертації. З часу прийняття Основного закону української держави – Конституції України минуло вже більше як 24 роки. Сучасні технології засобів зв'язку, їх різноманіття та прискорена динаміка розвитку та збільшення ролі кореспонденції у житті кожної людини, впливають на рівень забезпечення конституційного права людини на таємницю кореспонденції державою, що і визначає актуальність обраної теми дисертації.

Відповідність дисертаційної роботи сучасним вимогам науки і практики. Тема дисертаційного дослідження відповідає «Пріоритетним напрямам розвитку правової науки на 2016-2020 роки», затверджених постановою Загальних зборів Національної академії правових наук України від 03.03.2016 року, а саме напрямам: 1) правові механізми забезпечення і захисту прав та свобод людини; 2) проблеми формування національної правової системи України та її адаптація до європейського права; 3) правове забезпечення інформаційної сфери України; «Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», затвердженої указом Президента України від 12.01.2015 року № 5/2015 (за вектором відповідальності: «Конституційна реформа»), «Основним напрямом наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2018-2020 роки», що затверджені рішенням Вченої ради

Національної академії внутрішніх справ від 26.12.2017 року, протокол № 28/1.

Тема дисертації «Конституційне право людини на таємницю листування, телефонні розмови, телеграфну та іншу кореспонденцію та його забезпечення в Україні» обговорена та схвалена кафедрою конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ (протокол № 4 від 12 жовтня 2017 року) та затверджена Вченою радою Національної академії внутрішніх справ (протокол № 26 від 31 жовтня 2017 року).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендації, сформульованих у дисертації. Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації Черевко Марини Олександрівни є обґрунтованими. При обґрунтуванні використані наукові джерела та нормативні акти, перелік яких складає 296 найменувань.

Теоретичною базою дисертаційного дослідження є положення загальної теорії права, теорії держави і права, конституційного права України, кримінального права, кримінально-процесуального права, кримінально-виконавчого права, адміністративного права, цивільного права, та конституційного права зарубіжного права, міжнародного права, права Ради Європи та Європейського союзу у сфері таємниці кореспонденції.

Методологія дисертаційного дослідження ґрунтується на концепціях «оптимального балансу» та «правової держави», на концептуальних (системного, аксіологічного та комплексного) підходах. Використані такі методи, як: філософські (діалектика, герменевтика), загальнонаукові (синергетичний, історико-правовий, узагальнення, угруповання, аналізу, синтезу, індукції, дедукції, статистичний, моделювання, прогностичний) та спеціально-наукові (системно-структурний, логіко-семантичний, порівняльно-правовий, тлумачення права, метод інтерпретації та формально-логічний метод), котрі надали можливість авторці розкрити тему дисертації в достатньому обсязі, сформулювати висновки, пропозиції та рекомендації

та винести їх на публічний захист перед разовою спеціалізованою вченою радою.

Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації Черевко Марини Олександрівни не викликає сумнівів.

У дисертації розглянуто конституційне право людини на таємницю листування, телефонні розмови, телеграфну та іншу кореспонденцію та його забезпечення в Україні.

До результатів дослідження дисертації, що містять елементи новизни та сприяють вирішенню ряду теоретичних і практичних проблем належать:

- авторське розуміння понять конституційного права людини на таємницю листування, телефонні розмови, телеграфну та іншу кореспонденцію, забезпечення конституційного права людини на таємницю кореспонденції;
- пропозиція нової редакції статті 31 Конституції України, а також зміни до інших нормативно-правових актів, пов'язаних із забезпеченням права на таємницю кореспонденції;
- запропоновано прийняття спеціального закону України «Про гарантії права людини на таємницю кореспонденції»;
- запропоновано покладення обов'язку на оператора зв'язку повідомляти про здійснений факт тимчасового обмеження конституційного права людини на таємницю кореспонденції, шляхом автоматичного надсилання повідомлення, за рахунок державного бюджету. Не дотримання запропонованої норми повинно стати підставою для позбавлення оператора ліцензії на здійснення його діяльності.

Практична значимість результатів дослідження визначається пропозиціями вдосконалення законодавства в сфері таємниці кореспонденції. Пропозиції і рекомендації можуть бути використані в нормотворчій, науково-дослідній, в освітній сферах.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в опублікованих наукових працях. Основні теоретичні положення та висновки дисертації відображено у 12 наукових працях, серед яких 1 стаття у виданні, включеному Міністерством освіти і науки України до переліку фахових з юридичних наук, 2 статті – у зарубіжних наукових, періодичних виданнях, 1 стаття в зарубіжному виданні (частина монографії), 8 тез – у збірниках, оприлюднених на міжнародних, зарубіжній і всеукраїнській, науково-практичних конференціях, круглих столах та наукових читаннях.

Аналіз змісту опублікованих праць дозволяє дійти висновку про їх належну повноту викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Оцінка змісту дисертації. Структурно дисертація складається з анотації, переліку умовних позначень вступу, трьох розділів, об'єднаних у десять підрозділів, із висновків, списку використаних джерел, та п'яти додатків. Загальний обсяг дисертації становить 255 сторінки, з них основного тексту – 213 сторінки. Список використаних джерел нараховує 296 найменувань і становить – 30 сторінок.

Розділи дисертаційного дослідження поєднанні загальною метою дослідження, і в них відповідно до змісту роботи розкриваються його об'єкт і предмет.

Розділ 1 «Доктринальні дослідження, генеза та правове закріплення конституційного права людини на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції» присвячений дослідженню доктринальних джерел (огляду дисертацій, монографій, наукових статей), генезі, правовому закріпленню конституційного права людини на таємницю кореспонденції в Україні, в 63 зарубіжних державах, на міжнародному рівні (в законодавстві міжнародних організацій).

Розділ 2 «Методологія дослідження та правова природа конституційного права людини на таємницю листування, телефонних

розмов, телеграфної та іншої кореспонденції в Україні» присвячений вивченню методології, розкриття поняття, ознак конституційного права людини на таємницю кореспонденції та визначенню його місця в системі конституційних прав людини і громадянина в Україні. Проаналізовано зарубіжний досвід.

Розділ 3 «Забезпечення конституційного права людини на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції в Україні» присвячений розкриттю поняття забезпечення конституційного права людини на таємницю кореспонденції, аналізу його загальносоціальних (політичних, культурних, економічних), спеціально-юридичних гарантій та перспективам удосконалення в умовах євроінтеграції України.

На підставі викладеного авторкою пропонуються обґрунтовані висновки.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації:

1. В підрозділі 1.3 дисертаційного дослідження авторка пропонує внести зміни до ст.31 Конституції України з метою зазначення виключного переліку випадків обмеження конституційного права людини на таємницю кореспонденції, а саме: в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту держави, для запобігання заворушенням, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб (с.67). Я вважаю, що запропоновані зміни до статті 31 Конституції України можуть звужувати межі повноважень правоохоронних органів, уповноважених на перехоплення телекомунікацій? Варто з'ясувати позицію дисертантки.

2. В підрозділі 2.2 зазначено, що суб'єктом конституційного права людини на таємницю кореспонденції являється будь-яка людина, незалежно від її правового статусу (належності до громадянства), зокрема особа, що перебуває на території України в статусі іноземця (с.102). У зв'язку із цим було б бажання з'ясувати позицію дисертантки стосовно особливостей забезпечення права іноземця на таємницю кореспонденції в Україні?

3. В підрозділі 3.3 дисертаційного дослідження авторка зазначає, що кореспонденція (листування, в т.ч. електронне, та телефонні розмови) публічного діяча (до прикладу народного депутата України), є недоторканою (с.187). Але виходячи з практики, журналісти дуже часто розміщують в мережі Інтернет та на телебаченні таку кореспонденцію. Тому вважаю за необхідне з'ясувати у дисертантки: чи можливо урегулювати на законодавчому рівні зазначене вище проблемне питання? А чи, можливо, кореспонденція публічного діяча через її суспільну значимість має бути теж публічною і доступною для ознайомлення для кожної людини?

4. Авторка пропонує в пункті 18 висновків покласти обов'язок повідомляти про обмеження конституційного права людини на таємницю кореспонденції, окрім прокурора і на оператора телекомунікаційного зв'язку, який автоматизовано буде надсилати повідомлення про такий факт за рахунок державного бюджету (с.212). При цьому, на моє переконання, такий обов'язок може зашкодити слідству, що проводиться та призвести до розголошення таємниці слідства. Варто з'ясувати позицію дисертантки з приводу зазначеного.

При цьому, висловлені зауваження та побажання відображають особисту думку і не впливають на загальну, позитивну оцінку дисертації Черевко Марини Олександрівни «Конституційне право людини на таємницю листування, телефонні розмови, телеграфну та іншу кореспонденцію та його забезпечення в Україні».

Висновок щодо відсутності (наявності) порушення академічної доброчесності. Випадків виявлення порушення дисертанткою Черевко Мариною Олександрівною академічної доброчесності зафіксовано не було.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам. Отже, дисертаційне дослідження Черевко Марини Олександрівни – завершене. Наукові результати вирішують визначені наукові завдання. Дисертація на тему: «Конституційне право людини на таємницю листування, телефонні розмови, телеграфну та іншу кореспонденцію та його забезпечення

в Україні» відповідає вимогам Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року № 167, а її авторка **Черевко Марина Олександрівна** заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 – Право, за спеціальністю 081 – Право.

Офіційний опонент:

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри права
Київського кооперативного
інституту бізнесу і права

Олександр Калініченко

Підпис Калініченко О.Р. засвідчую

Начальник
відділу кадрів